

kérdéseit, mint a puskinai beszédmodok fejlődését vizsgáló elméleti modellek, a Puskin-jelenség, a 19. századi orosz nyelvű verselési formák létrejötte, vagy a *Kővendég*ben feldolgozott szövegek (Don Juan-mitosz, spanyol románcok, orosz bilinák) kapcsán megfogalmazódó új típusú intertextualitás-felfogás. A szerző aprólékos szövegelemzéséből kirajzolódik, hogy *A kővendég* a Puskin-életműben különleges szerepet tölt be, amennyiben emblematikus módon tükrözi Puskinnek azt az 1820-as évektől megfigyelhető törekvését, amely az irodalmi kánon fokozatos lebontására és újrendezésére irányult. A Don Juan-szüzsét feldolgozó mű tétje az *emlékezet* megőrzése, s ez egyben a puskinai önmitológia egyik hangsúlyos kérdésének tematizálódása: a puskinai önleírásaként is olvasható szöveg válaszában a *szó*, a *költészet*, s nem a *kő* (*szobor*, *emlékmű*) révén valósulhat meg az *el-nem-feledettség* (*aletheia*).

A kötetet záró, *A pikk dáma* c. Puskin-elbeszélésről írott elemzés a monográfia egyetlen olyan interpretációja, amelyben a szerző a szöveg újratagolhatóságának kérdéseit egy verses szövegszerveződéssel rokon szövegépítkezést megvalósító prózaszöveg esetében vizsgálja. Az elemzés arra keresi a választ, hogy az elbeszélés

szövegébe ékelődő, a lexematikus rendtől független időmértékes képletek és a szövegben lévő lexematikus határokat szintén figyelmen kívül hagyó paronimikus rendszer révén eltörlődő szóhatárok mentén kialakuló, újratagolódó szöveg miként hozza létre azokat az olvasási stratégiákat, amelyek eltérnek a szöveget fantasztikus vagy pszichológiai elbeszélésként olvasó allegorizáló naiv olvasási modellektől.

Hermann Zoltán átgondolt, lépcsőzetesen egymásra épülő és pontosan kijelölt helyen szereplő elemzései, amelyek a kötetegészből kiragadva önálló tanulmányként is megállják a helyüket, egy olyan gondolati és történeti ív mentén haladnak, amelyben az egymást igazoló elmélet és az értelmezői gyakorlat szoros egysége valósul meg. Éppen ezért szimbolikusnak tekinthető, ahogy a kötet teoretikus bevezetőjében található Gadamer-gondolat – „az oral poetry nyelvi eszközeiben már az írássá válás egy útja rejlik” (7) – és a könyvet záró puskinai felismerés – „A 19. század írásbeliségre irányuló poétikai kánonjai a régebbi, még élénk orális kánonok segítségével íródhatnak át” (169) – farkába harapó kígyóként modellálja a költői működés és elméletének összetartozását.

Kalavszky Zsófia

VADON LEHEL: AZ AMERIKAI IRODALOM ÉS IRODALOMTUDOMÁNY BIBLIOGRÁFIÁJA A MAGYAR IDŐSZAKI SAJTÓBAN 1990-IG

Eger, Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, 1997, 1076 l.

Már pusztán tömegével is tiszteletet parancsol az amerikanista Vadon Lehel főiskolai tanár nagyszabású vállalkozása. E több mint ezer oldalas kötetben, mintegy tízezer, eddig nagyrészt ismeretlen adat

közlésével Vadon Lehel először regisztrálta az amerikai szépirodalomról, illetve a szépirodalommal kapcsolatos szakirodalomról megjelent magyar nyelvű írásokat. Ő maga ezt „filológiai elsősegélynyújtás-

nak” tekinti, amellyel a hazai amerikanisztika, illetve a könyvtárak igényeinek kielégítéséhez kívánt hozzájárulni.

Ez a kurrens és retrospektív feltáró munka Vadon professzorának, a hazai amerikanisztika programadó úttörőjének, Ország László debreceni egyetemi tanárnak útmutatásai alapján készült. Ország László kezdeményezései – mint e jelentős munka is mutatja – évtizedekre meghatározták a hazai amerikanisztika tennivalóit. Vadon Lehel az Ország-iskola bibliográfiai célkitűzéseit váltja valóra, immár évtizedek óta. Ez a munka eddigi életművének betetőzése.

A kézikönyv először közel ezer ismert nevű amerikai szerző hazai recepcióját tárja föl, majd ismeretlen amerikai szerzők és az amerikai népköltészet alkotásait követi a magyar sajtóban. Az utolsó részben általános amerikanisztikai bibliográfiát találunk. A könyv függeléke betűrendes névmutatót tartalmaz, éspedig nem csak az amerikai szerzőkét, hanem a magyar fordítókét is.

Vadon minden szerzőnél elkülöníti az illetőtől megjelent szövegeket, a rá vonatkozó esszék, cikkek adatait, a híreket, közleményeket, s végül a könyvismertetéseket, film- és színikritikákat. A hihetetlenül gondos munka felszínre hozta a nagy írókkal foglalkozó elbeszéléseket – sőt még a keresztretjvényeket (!) is.

Ez az alázatos és odaadó mű nagyszabású tükröt tart az amerikai irodalom évszázados magyarországi fogadtatása elé. Kitűnik belőle, hogy a magyar irodalmi közvélemény gonddal és kíváncsisággal követte az amerikai irodalom legjava termését, s hogy ez az érdeklődés egy-egy korszakban, így elsősorban a századfordulón, a két világháború között és 1956 után

kiemelkedő recepciós irodalmat hozott létre. Mint a recepció mindig, ebben az összefüggésben is kettős képet mutat fel: nemcsak a befogadott irodalmat értékeli, de – akaratlanul – a befogadó irodalmi közeget is.

A bibliográfia a maga szentvtelen módján tükrözi a magyar irodalmi élet értékrendjének alakulását, változásait. Egy-egy nagy alkotó esetében olykor száz tétel is mutatja az érdeklődés mértékét. A magyar közönség kedvence, Ernest Hemingway neve után például 321 adat sorakozik.

Nyilvánvaló, hogy egy ilyen koronként politikailag érzékeny területen a kritika különösen átpolitizálódott. A Sztálin-békedíjas Howard Fastról 1956 után úgyszólván nem írtak magyar nyelven semmit, míg korábban sorjáztak a kritikák. Ugyanakkor a Nobel-díjas Pearl S. Buckról 1949-től hallgatott a magyar publicisztika.

Itt persze egy csapdába is bevilágít ez a vállalkozás. A mi kritikai irodalmunk – legalábbis 1990 előtt, amikor a kötet zárul – döntően, sőt szinte kizárólag a magyar nyelven megjelent munkákra reagál. Lapjaink a legritkább esetben írnak olyan munkákról, amelyek magyar nyelven nem vagy még nem olvashatók. A bibliográfia a maga objektív eszközeivel így egy sajátságosan magyar amerikai irodalmat mutat be, azaz nem az amerikai irodalmat mint olyat, hanem a hozzánk sokféle szűrőn át eljutott művek értékelését foglalja össze. Érthető, hogy a magyar kritikus elsősorban a magyarul hozzáférhető művekről ad tájékoztatást, bírálatot, elemzést, de ezzel általánosságban folyamatosan elvesztettük (és még sajnós ma is elveszítjük) a világban és így az Amerikában is zajló irodalmi, művészeti és művelődési folyamatok egyidejű befogadásának esélyét. Utazási

ItK

Irodalomtörténeti Közlemények
2006. CXIII évfolyam 3. szám

lehetőségek, megfelelő szintű nyelvtudás, s kultúrára, drága könyvekre fordítható költőpénz híján a magyar olvasó kétszeres szűrőn át jutott és jut még ma is információhoz: előbb gondos vagy kevésbé gondos kezek megválogatják, hogy mit olvasson, mit nézzen meg a színházban vagy a moziban, utóbb gondos vagy kevésbé gondos kezek megírják, hogy mi legyen a véleménye minderről. Mindez többszörös fáziskéséshez vezet, lemaradáshoz a világ-irodalom élő áramától. Ez alól csak né-

hány kivételt, így a II. világháború óta elsősorban a Nagyvilágot említhetjük, s azt is főként Kéry László szerkesztői éveiben.

Vadon Lehel bibliográfiája tehát – ebben az olvasatban – egy különös nyelvi és kulturális szigetre kalauzol bennünket, ahol megismerhetjük az Amerikából hozánk elkerülő irodalmi táplálékok hazai vegykonyháját. Ezt elfogulatlanul, hitelesen és szinte hibátlanul teszi. Köszönet illeti érte.

Frank Tibor